

בְּנֵי וַיֹּסֶפּוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמְתָיו וְעַל-דְּבָרָיו:
 וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסֶפֶר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר
 הִנֵּה חֲלֹמְתֵי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ
 וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: וַיֹּסֶפֶר
 אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחָיו וַיַּגְעֵר-בָּם אָבִיו וַיֹּאמֶר לֹא מִה
 הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמְנָה
 וְאֶחֱיָךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה: וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחָיו
 וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר: שְׁנֵי יָב וַיִּלְכְּדוּ אָחָיו לְרַעוּת
 אֶת-נְקוּדַת עַל אֵת צֵאן אֲבִיהֶם בְּשֹׁכְמָם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל
 אֶל-יוֹסֵף הַלּוֹא אֶחֱיָךְ רַעִים בְּשֹׁכְמָם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ

תו"א (ט) והנה השמש. ברכות נה. (י) הבוא נבוא אני. ברכות לד: מגילה כז: שבועות טז: ר"ש י

(ח) ועל דבריו. על דעתם רעה שהיה מציא לאביהם: (י) ויספר אל אביו ואל אחיו. לאחר ספפר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם: ויגער בו. לפי שהיה מטיל שנאה עליו: הבוא נבוא. והלא אמך כבר מתה והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה שגדלתו כאמרו (ב"ר). ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים (ברכות נ"ה). ויעקב נחזון להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבוא נבוא וגו' כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל: (יא) שמר את הדבר. היה ממתין ומנפה מתי יבא וכן שומר אמונים (ישעיה כ"ו) וכן לא תשמור על חטאתי (איוב י"ד) לא תמתין: (יב) רעות את צאן. נקוד על את שלא הלכו אלא העמק דבר

על שצאל לב להגיד להם החלום, אמנם לא קנאו בו עתה, אחרי שהאמינו שאינו חלום נודק ורק הרהור שלו הוא: (ט) ויאמר. לא ביקש שישמעו, כי לא היו מתרצים, אבל בהיותם עומדים קרוב לאביהם אמר הדגה וגו'. והם לא השיבוהו מאומה, וכל חלמא דלא מיפטר כאיגרתא דלא מיקריא כדאי' בפ' הרואה [ברכות דף נ"ה א'], אבל (י) ויספר אל אביו. חזר וסיפר במעמד כולם, ואביו פתר לו: (יא) ויקנאו בו. הבינו שזה לא אפשר שהרהר ביום, שאביו יראה בטוב להמליכו

וממשלה הוא בעל כרחם כמו שכתב הראב"ע, וחשבו שיוכל להיות שלבסוף יגבר עליהם וימשול בהם, אבל לא זיירו היאך יגיע שיקבלו מלכות שלו ברצון, וכי הוא חכם מהם, והוא מאמר המלך וגו' אם משול, אם יגיע שתמשול בנו אבל המלך תמלוך עלינו, והוא מפני שראו במאמר והנה תסבינה אלמתיכם ענין מלוכה, שיכירו בכבודו כי ראוי הוא לכך: על חלמתי. שחשדוהו שמהרהר ביום שהוא נכבד וחכם מהם, והרהורו עולה על משכבו, על כן שנאוהו על החלום: ועל דבריו.

בנא ואופי
 ואשתעי
 עשר פופ
 מה הלמא
 יא וקניאו
 דאבהו
 עליו מפני
 וגם כי הגיע
 את הדבר
 אדם מתקן
 כ"ט: (ב) ויאמר
 חקר חלו היה
 אחיו בלאן חלו
 שרעו את ענתו
 על זה, והגיע
 ישראל לא
 הגיע לידו כך
 יבואר: הלא
 (א) את. לאן, נקוד
 הרמו ו
 מהם. אבל נחמתי
 ותקיימו צו לנפש
 מזה, ומשיה הקב
 דהסמה לא לאמו
 שמשכר ומגלגל
 שאני, שלא היה
 והנה למדנו מה
 שכן היה צו
 בעיניהם, ואלשי
 ושמה שהלכו לר
 ומשיה צבוא יוס
 איש, אם משיגים
 אם אין משיגים
 לעשות רע. ומה
 שאנה ה' לידם
 וגו', וכמשי"כ לעל
 (ב) ולהסביר יומה
 ועקר

אונקלוס

שם

בְּנָא וְאוֹסִיפוֹ עוֹד סְנוּ יְתִיה עַל חִלְמוֹהִי וְעַל פְּתוּמֹהִי: ט וְחִלְמֵ עוֹד חִלְמָא אוֹחְרָנָא
וְאַשְׁתְּעֵי יְתִיה לְאַחוּהִי וְאָמַר הָא חִלְמִית חִלְמָא עוֹד וְהָא שְׁמִשְׁא וְסִיחָרָא וְחַד
עֶשֶׂר בּוֹכְבֵיָא סְגְדִין לִי: וְאַשְׁתְּעֵי לְאַבוּהִי וְלְאַחוּהִי וַיִּנְחַף בֵּיה אָבוּהִי וְאָמַר לִיה
מָה חִלְמָא תְרִין דִּי חִלְמִתְּ הַמִּיתָא יְתִי אָנָא וְאִמְרָא וְאַחְדָּא לְמַסְגַּד לָךְ עַל אַרְעָא:
י וְקִנְיָאוּ בֵיה אַחוּהִי וְאַבוּהִי נְמַר יְת פְּתוּמָא: יב וְאוּלוּ אַחוּהִי לְמַרְעֵי יְת עָנָא
דְאַבוּהוֹן בְּשִׁבְסָם: יג וְאָמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלָא אַחְדָּא רְעֵן בְּשִׁבְסָם אִיתָא וְאַשְׁלַחֲחִידָּךְ
הַעֲמֵךְ דְבַר

עליו מפני חכמתו, ועל כרחק חלוס לודק הוא, וגם כי הגיע החלוס לפתרון כזה: ואביו שמר את הדבר. לא היה רע בעיניו כל כך, דככל אדם מתקנה חוץ מזנו, וע"ע מש"כ להלן מ"ו כ"ט: (יב) את צאן אביהם. מה היה מקרא חסר אלו היה כתוב את האן, כמו לעיל ד' את אחיו בלאן, אלא צא ללמדנו דעצירה גוררת עצירה, שרעו את עצמן בלאן אציהם ולא היה להם רשות על זה, והגיעו לגדולה מזו (א): (יג) ויאמר ישראל לא כתיב יעקב, להגיד כי ברעיון נשגב הגיע לידי כך לשלוח את בנו למקום סכנה וכאשר יבואר: הדוא אחיך. מיצת הלוא מיותר, ללמד

הרחב דבר

(א) את אן, נקוד על את, מלמד שהלכו לרעות את עצמן רש"י בשם מדרש, והוא תמוה מה השמיענו הכתוב בזה הרמז, והלא לפי הנראה אין בזה ענין שכן ולא גנאי כ"כ, אפי' הלכו לרעות את עצמן בלאן היינו לאכול מהם. אבל באמת יש בזה ענין, ונקדים הא דאיחא בחולין דף ה' אין הסתה אלא באכילה ושחיה, ומקשה והכתיב ותקיימו בו לבלעו חנם ומשני למעלה שאני, ופירש"י למעלה שאין שם אכילה ושחיה, וקשה לי הכי גם המקשן ידע מזה, ומש"ה הקשה על הכלל, ומה זה משני, אלא ה"פ דעיקר זה הכלל אין הסתה אלא באכילה ושחיה, הוא משום דהסתה לא נאמר אלא על פתוי לדבר שאינו הגון, ואין דעת המתפתה נותן לזה עד שמסיתו ע"י אכילה ושחיה, שמשכר ומצלצל דעתו הצלולה ומתפתה ציינו לעשות מעשהו זר מעשהו, ומקשה והכתיב ותקיימו בו, ומשני למעלה שאני, שלא היה נענש איוב חנם, והקב"ה אל אמונה ואין עול, וכל דבר הסתה לא היה אלא לפניו כמלכותא דארעא. והגה למדנו מזה דלעשות ענין שאינו ראוי לאדם גדול נדרש לאכילה ושחיה, וע"ע מש"כ בס' במדבר כ"ב מ' שקר היה צלעם ובלק, מעתה שצטי יה שדנו משפט יוסף למיתה היה בלא ספק ע"פ תקירה ומשפט נדק בעיניהם, וכאשר יבואר לפנינו מקרא י"ח, אבל מ"מ לא מלאו בנדקתם לב לעשות דבר רצח צידם, אם לא באכילה ושחיה שהלכו לרעות את עצמם, והקב"ה בהשגחתו להסב הדבר התעה אותם לילך באותו יום לרעות את עצמם, ומש"ה צבוא יוסף לידם עשו דבר זר לפי כבודם ונדקתם, וה"ו דומה לאיזה חבורת אנשים שהולטו דעתם להרוג איש, אם משיגים איזה אדם פשוט ורע מעללים מזרים אוחז לעשות הרצח ואינם צריכים ליעצוהו איך לעשות, משא"כ אם אין משיגים איש כזה בע"כ מזרים על אדם כשר לעשות כך, ונדרשים לענה להאכילו ולשכרו עד שימצא לב לעשות רע. ומה למדנו כח שצטי יה בנדקתם שכל קנאתם וכעסם לא הגיעו לידי מעשה זו שעשו ליוסף אם לא שאנה ה' לידם מקרה שעלה דעתם לרעות את עצמן, ועי"ו ניסוחו ותעו ונתפתו, ועי"ו נאמר למה תחטעו ה' וגו', וכמש"כ לעיל ל"ד כ"ה בהר"ד, וכ"ו הוא בכלל מש"כ לעיל י"ט א' בהר"ד בשם הרמב"ם צפי' המקרא עם לעשות לה' הפרו תורתך:

(ב) ולהפביר יותר יש להקדים הא דאיחא בזהר הק' צפ' זו דראובן אמר להשליך את יוסף בצור מלא נחשים ועקרבים ולא ירא שיהרגוהו שהיה בטוח על זכותו, והא שהיה ירא מן האחים היינו משום דבחירה